

„На граничната бразда“ – политики, практики, следи в паметта

Николай Вуков

(Резюме)

Статията анализира различни аспекти на осмислянето и интерпретирането на т.нар. „южна граница“ в България; политиките и практиките, свързани с нея през периода на комунизма; следите в паметта на индивиди и общности, имащи досег с тази граница за по-продължителни или по-кратки периоди от време. По отношение на периода преди 1989 г. в статията са представени етапите в провеждането на политика на охрана на „южната граница“ след установяването на комунистическата власт и в поставянето на граничната зона под строго наблюдение и контрол; пропагандният дискурс и различни идеологически практики, с които се легитимира опазването на границата от нарушители; създаването и функционирането на т.нар. „доброволни отряди“, които да съдействат на граничарите в залавянето на нарушители; както и различни културни инициативи, като т.нар. „културен поход към границата“, кръжоците „млад граничар“ и пр. Повечето от тези практики са разгледани също от перспективата след 1989 г., когато настъпват редица промени в охраната на границата, в практиките по нейното пресичане и интерпретация. Основно внимание в тази част от статията е отделено на спомени и свидетелства за охраняването на „южната граница“ през периода на комунизма и новите подстъпи за осмисляне на тези практики след политическите промени. Така, посредством спомените за охраняването на граничната бразда статията откроява границата като пространство, където идеологическият дискурс преди 1989 г. намира широко поле за изява, но така също където се преобразяват биографии, преобразуват се идентичности и се изгражда споделена памет отвъд хоризонта на политическите послания. Следвам разбирането, споделяно от Мадлин Рийвс, че привнасянето на „жизнения опит в изучаването на границите и граничните зони позволява да се направи „по-нюансиран и не толкова телеологически анализ“ на политически по своя характер разделения. За подготовката на статията са използвани архивни материали и публикации за границата от периода на комунизма, свидетелства на индивиди, чиито биографии са белязани от досега с граничната бразда, както и интернет форуми и специализирани сайтове, посветени на спомени от граничарския живот и опазването на границата преди 1989 г.

Ключови думи: граница, гранични политики, практики по охрана на границата, памет за периода на социализма

Николай Вуков

Институт за етнология и фолклористика

с Етнографски музей – БАН

ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

1113 София, БЪЛГАРИЯ

nikolai.vukov@gmail.com